

اصول و مبانی نجات

فهرست مطالب

مقدمه.....	۴
گروه نجات.....	۵
روح همکاری در گروه نجات.....	۶
خصوصیات یک نجات گر ایده‌ال.....	۶
شرایط یک نجات‌گر.....	۶
خطرات هنگام عملیات.....	۹
نکات مهم در عملیات نجات.....	۹
معیارهای عملیات.....	۱۰
برنامه‌ریزی عملیات جستجو و نجات.....	۱۲
مراحل رخداد حادثه.....	۱۴
واکنش‌های روحی - روانی در صحنه حوادث.....	۱۵
منابع استرس برای گروه‌های امداد و نجات.....	۱۵
علائم واکنش‌ها.....	۱۶
نتیجه.....	۱۷

مقدمه

کار نجات عبارت است از یک سری عملیات که منجر به رهایی افراد زنده از شرایط بحرانی و به دام افتاده می‌شود.

گروه نجات با انجام کمک‌های نخستین بر روی حادثه دیده از وخامت حال آنها جلوگیری می‌کند. کارهای عملی اساس کار نجات است «مهارت: انضباط و کار دسته جمعی که با اطلاعات فنی توأم باشد از جمله عوامل بسیار مفید در عملیات نجات هستند، این عوامل را فقط با کار عملی و واقعی می‌توان به دست آورد.

کارنجات یک عمل کاملاً فنی است و اجرای صحیح آن احتیاج به آموزش و تمرین و مهارت خاص دارد.

افرادی که بخواهند در مرحله اولیه و ابتدایی تا قبل از رسیدن نیروهای متخصص و تعلیم دیده عملیات نجات را انجام دهند، بایستی توجه داشته باشند که چه کارهایی را باید به مرحله اجرا درآورند.

کلیه عملیات نجات باید به طور گروهی و دسته جمعی انجام شود زیرا ممکن است جان مصدوم و شاید جان خود نجات‌گر نیز به خطر افتد و آن هم نیاز به فرماندهی واحد دارد.

هدف اساسی از نجات رهایی و خلاص سریع اشخاص به دام افتاده و انجام کمک‌های اولیه درباره آنها است، در عملیات نجات نتیجه کار یک فرد تعلیم دیده و با هوش، به مراتب بیشتر مؤثرتر از قدرت و نیروی جسمانی اوست.

گروه نجات

گروه نجات یکی از واحدهای سازمان است که در کنار گروههای دیگر سازمان در حال انجام وظیفه و سرویس دهی به مردم می باشد، این گروه توانایی انتقال وسایل و ساز و برگ خود به منطقه عملیات را دارد و همانند نیروهای دیگر تشکیل شده است از فرمانده، کمک فرمانده کاردان، آتش نشان، نجات گر (عمده فعالیت و مسئولیت نجات گر شرکت در حوادث چاه می باشد) و با سه دستگاه خودرو (دو دستگاه خودرو سبک، یک دستگاه خودرو سنگین) به محل حادثه اعزام می گردد.

روح همکاری در گروه نجات

الف: تشکیل تیم‌های کار، حتی برای ساده‌ترین تمرین‌های آموزشی

ب: تعیین یک فرمانده آموزش دیده برای گروه

ج: تقویت روح همکاری طبیعی در گروه

د: هویت اعضا را محفوظ داشته و احترام قائل شویم و حتی الامکان از تعویض افراد خودداری

کنیم.

خصوصیات یک نجات‌گر ایده‌ال

یک نجات‌گر ایده‌ال باید دارای مهارت، تواضع، توانایی جسمی و روحی، صلاحیت، دانش فنی،

فن بیان و ارتباط متقابل، تجزیه و تحلیل شرایط محیط، قدرت تصمیم‌گیری باشد.

شرایط یک نجات‌گر

جستجو و نجات معمولاً در شرایط آسان انجام نمی‌شود، غالباً نجات‌گرها باید خود را برای

رویارویی با شرایط سخت و دشوار، همچنین وضعیت‌های غیرقابل پیش‌بینی آماده نمایند.

مهیا نشدن شرایط مطلوب برای اجرای مأموریت جستجو و نجات، چالش اصلی و همیشگی

نجات‌گران می‌باشد.

تعدد مشکلات و نداشتن تحمل کافی موجب بروز مشکلات دیگری خواهد شد. به طور مثال

تحمل ناکافی در مواجهه با شرایط آب و هوای ناپایدار موجب سرمازدگی و یخ‌زدگی خواهد شد.

یکی از مهمترین شرایط برای آمادگی نجات شرایط فیزیکی می باشد که به چهار دسته اصلی تقسیم می شود:

۱. انعطاف بدنی: توانایی حرکت در تمام جهات همراه با قدرت کافی مانند خزیدن در کانال و

عبور از حفره های باریک و نشستن و ایستادن سریع؛

۲. چابکی: توانایی لازم در انجام کارها، در حالی که شرایط خاص پیش بیاید جهت آن کار نیاز به

سرعت عمل و هوش بالا می باشد؛

۳. قدرت بدنی: قدرتی که برای انجام کار لازم است، مانند جابجایی ابزار و ادوات نجات و

ماشین آلات و هل دادن و کشیدن اشیا؛

۴. قدرت تحمل: توانایی انجام کارها با حداقل فشار فیزیکی و ناراحتی، مانند راه رفتن طولانی در

برف، سلامت کمر و ستون مهره ها، بالا رفتن از پله ها و نردبان، کار در ارتفاع توان ایستادن به

مدت طولانی.

با توجه به تفاوت های قابل توجه میان انسان ها این امر در جستجو نجات نیز وجود دارد به عبارتی

دیگر هر شخص یک تعریف دارد.

قطعاً نجات گران قوی و درشت اندام در عملیات نجات و عبور از کانال های باریک کارایی ندارند

و بدیهی است که از نجات گران لاغر اندام باید استفاده کرد، ضمناً از نجات گر با جثه کوچک نمی توان

در عملیات سنگین آواربرداری و استفاده از تجهیزات نیمه سنگین سود برد.

مشکل اصلی در تیم های جستجو و نجات زمانی اتفاق می افتد که نجات گر نداند آمادگی لازم را

جهت انجام مأموریت ندارد و این به مراتب بدتر از زمانی است که نجات گر شرایط فیزیکی مناسب

را برای رویارویی با شرایط دشوار نداشته باشد همواره در کنار آمادگی جسمانی، عقل اولین ابزار
برای بقا و موقعیت است.

خطرات هنگام عملیات

۱. فضای کار محدودیت دارد
۲. با کمترین وسایل و تجهیزات کار خواهد شد (ایمنی کم)
۳. خطر ناشی افتادن اجسام و قطعات آوار بر روی نجات‌گران
۴. قرار گرفتن در مقابل تابش حرارت و استنشاق گازهای شیمیایی
۵. مواجهه با شرایط جوی نامناسب
۶. کار با ابزار تیز و برنده بسیار خطرناک
۷. خطر ناشی از برخورد قطعات معلق به جای مانده از آوار بر روی نجات‌گر
۸. فرو رفتن در حفرات و زیرزمین‌ها به طور ناگهانی

نکات مهم در عملیات نجات

- در یک عملیات نجات معمولاً باید چند نکته مهم را به شرح ذیل رعایت کرد:
۱. خونسردی کامل و نترسیدن از صحنه حادثه با کنترل اعصاب و روان؛
 ۲. از افرادی که مکان حادثه را می‌شناسند، دقیقاً مشخصات محل افرادی که در آن مکان سکونت یا کار می‌کردند را سؤال کرده تا هنگام عملیات نجات با سرعت و دقت بیشتری کار انجام شود؛
 ۳. با توجه به شناخت توان نیروهای نجات‌گر (از نظر آمادگی جسمانی - روحی و تخصصی) حاضر در عملیات باید از آنها به تناسب استفاده کرد؛
 ۴. بایستی با سرعت عمل، از حداقل زمان حداکثر استفاده را کرد؛

۵. بهره‌وری از کمترین امکانات و تجهیزات موجود در عملیات از نکات مهم در صحنه می‌باشد؛
۶. خارج کردن افراد مصدوم و گرفتار در حادثه به ترتیب اولویت کودکان - افراد مسن و سالخورده - بانوان - آقایان.

معیارهای عملیات

هنگام جستجو در عملیات نیروها باید معیارهایی را در نظر بگیرند:

الف: معیار جستجو

۱. کسب اطلاعات: نیرو با توجه به نوع حادثه و موقعیت محل از افراد مطلع در محل اطلاعات جمع‌آوری نمایند؛
۲. دریافت عکس‌العمل‌های مصدوم: در حوادث آوار عکس‌العمل حادثه دیده در پیشرفت عملیات مشمر ثمر خواهد بود؛
۳. ایجاد صدا: به وسیله اجسام و وسایل منتقل کننده صدا؛
۴. رویت حادثه دیده: هدف نهایی معیار جستجو می‌باشد.

ب: معیار دسترسی

۱. سریعترین روش: تصمیم‌گیری این روش به عهده فرمانده مسئول می‌باشد؛
۲. ایمن‌ترین مسیر؛
۳. کوتاه‌ترین مسافت.

ج: معیار کمک

این معیار هم در مورد نجات‌گر و هم در مورد مصدوم صدق کرده و عبارت است از:

۱. زنده ماندن و زنده نگه داشتن؛

۲. آسیب دیدن کمتر؛

۳. تقویت توان روحی - روانی.

د: معیار رهاسازی

۱. عملیات در حداقل زمان؛

۲. استفاده از حداقل تجهیزات؛

۳. به کارگیری حداقل نیروی انسانی؛

۴. تثبیت وضعیت مصدوم.

ه: معیار انتقال

۱. سرعت در انتقال حادثه دیده از محل حادثه به یک نقطه امن

۲. جلوگیری از وخامت حال حادثه دیده

۳. استفاده از وسایل و ابزار مطمئن برای حمل مصدوم

۴. مناسب‌ترین و ایمن‌ترین روش حمل

برنامه‌ریزی عملیات جستجو و نجات

در یک تعریف کلی، گروه نجات ضمن هماهنگی و تمرین باید برنامه‌ریزی دقیقی برای انجام عملیات نجات به دام افتادگان داشته باشد که می‌توان در ارزیابی مختصر بررسی کرد:

۱- شناسایی ابتدایی، جمع‌آوری اطلاعات (ارزیابی مقدماتی)

جمع‌آوری اطلاعات مربوط به تعداد افراد حادثه دیده توسط منابع محلی، موقعیت مصدومین، نوع و گستردگی خرابی‌های موجود، شناسایی انواع خطرات در منطقه و محل، و اقداماتی که باید انجام داد.

۲- ارزیابی منطقه به طور سریع (بازدید فنی)

انجام بررسی‌های لازم مربوط زمان و فصل سال، نوع سازه، زمان ساخت، در صورت امکان یافتن نقشه ساختمان، تشخیص مناطق امن درون ساختمان، تعیین مناطقی که جستجوهای اولیه در آنها باید انجام شود، مشخص نمودن محل ورودی آب. گاز و برق تخمین اولیه نیروهای کمکی لازم، تعیین منابع مورد نیاز و موجود در صحنه آسیب.

۳- جستجو و نجات سطحی در منطقه آسیب دیده (نجات اولیه)

جستجوی منطقه به طور سطحی، اعزام مصدومان سرپائی، خارج کردن افرادی که وضعیت بحرانی نداشته و دسترسی به آنها آسان باشد، تعیین موقعیت دقیق افراد حادثه دیده، کنترل سکوت در منطقه،

استفاده از اطلاعات گردآوری شده، درخواست نیروهای متخصص، ایجاد محل استقرار تجهیزات و نیروها

۴- جستجو و نجات توسط وسایل فنی (نجات ثانویه)

جابجایی نخاله‌ها با تجهیزات سبک (در حوادث آوار و چاه ...)، انتخاب مکانی برای انتقال نخاله‌ها، ادامه جستجو در مکان‌های مورد نظر، استفاده از نیروهای انسانی جهت کمک به نیروهای متخصص، استفاده از ابزارهای تخصصی (تجهیزات الکترونیکی موقعیت‌یاب) برای جستجو، استفاده از ماشین‌آلات سنگین (جرثقیل، بیل مکانیکی، تجهیزات هیدرولیک، برش و...) با در نظر گرفتن پایداری محل حادثه، ارتباط مؤثر با نیروهائی غیر از نیروهای امدادی (انتظامی، شهرداری و...)

مراحل رخداد حادثه

هر حادثه با مراحل مواجهه است که آنهم عکس العمل‌های فردی و محیطی به وجود آورده و گروه نجات در هر یک از این مراحل حساسیت خاص آن مرحله را باید مد نظر قرار دهد.

۱. مرحله اعلام خطر: بسیاری از سوانح با نزدیک شدن، اعلام خطر می‌کند (مانند تصادف، سقوط هواپیما و...) در این مرحله هیچ نوع حرکت و فعالیتی از سوی مردم وجود ندارد و نجات‌گراها با مردم بی‌پناهی برخورد می‌کنند.

۲. باید توجه داشت در این مرحله میزان تأثیرگذاری و هدایت مردم، رابطه مستقیم با رفتار و کنترل نیروها دارد.

۳. مرحله حساس: این زمان حساس‌ترین موقعیت در تصمیم‌گیری برای بسیاری از افراد است، در این مرحله ممکن است شخص فکر کند که کشته یا مجروح خواهد شد و احتمال این است که فرد دچار ناراحتی شدید روحی گردد.

۴. مرحله تأثیر: هنگامی که حادثه پیش می‌آید مردم در وهله اول ممکن است متحیر گردند سپس شروع به درک موقعیت گردند.

۵. مرحله ارزیابی: در این زمان مردم به ارزیابی حادثه پرداخته و ممکن است دچار حالات روحی - روانی گردند.

۶. نجات یافته‌گان احتمالاً از خودشان ترس، عصبانیت، غم، افسردگی، اضطراب نشان می‌دهند.

۷. مرحله نجات: همزمان با فعالیت گروه نجات امکان بر طرف شدن صدمات از مردم می‌باشد و احتمال پیوستن مردم به گروه نجات جهت کمک زیاد می‌گردد.

در طول عملیات گروه نجات باید توجه داشته باشد که افراد تغییر رویه و رفتار خواهند داد، بعضی‌ها در جهت مثبت پیش خواهند رفت و گروهی در جهت منفی عکس‌العمل‌های شدیدتری نشان خواهند داد و احتمال دارد تعدادی هم هیچ عکس‌العملی نشان ندهند.

واکنش‌های روحی - روانی در صحنه حوادث

نه تنها مردم با استرس شدید ناشی از حوادث (مخصوصاً حوادث طبیعی) مواجه هستند، بلکه خود امدادگران و نجات‌گران هم در معرض این استرس‌ها هستند. بنابراین امکان اختلالات روحی - روانی در آینده قابل پیش‌بینی می‌باشد.

منابع استرس برای گروه‌های امداد و نجات

- الف - استرس‌های ناشی از صحنه حوادث: برخورد ناگهانی با اجساد قربانیان، صدای عجز و ناله، استشمام بوی اجساد، تهدید جانی ناشی تخریب‌های صحنه حوادث (چاه- آوار و...).
- ب - استرس‌های ناشی از حرفه نجات‌گری: احساس فوریت برای نجات قربانیانی که هنوز زنده‌اند، احساس مسئولیت نسبت به حادثه دیده، سنگینی و حجم کار در عملیات نجات، شرایط غیراستاندارد کار مانند نقص تجهیزات و عدم هماهنگی بین ارگان‌ها در عملیات امدادسانی.
- ج - استرس‌های ناشی از مسایل حاشیه‌ای: کشمکش بر سر رهبری گروه و عملیات در محل، عدم حمایت کافی از سوی نیروهای غیرامدادی در محل، ازدحام بیش از حد مردم و دست و پاگیری آنها.

بنابراین امکان دارد امداد رسانی از قربانیان پنهان حوادث باشند و حتی ممکن است در حین کمک رسانی در حوادث نیز قربانی شوند.

واکنش های ناشی از برخورد با استرس کاملاً جنبه فردی دارد و سن، جنس، تجربیات زندگی و شغلی همه از عواملی هستند که مهار واکنش ها در مقابل استرس تأثیر خواهند گذاشت.

علائم واکنش ها

واکنش ها دارای یک سری علائمی به شرح ذیل می باشند:

۱. علائم جسمی: مانند تهوع، تلاطم حافظه، اختلال در قضاوت و...
 ۲. علائم هیجانی: مانند اضطراب، ترس، احساس گناه، عدم کنترل احساسات و...
 ۳. علائم رفتاری: مانند بی قراری، اختلال خواب و اشتها، تحریک پذیری، انزواگیری و...
- احتمال اینکه به مرور زمان این علائم برطرف شود می باشد ولی گاهی یک سری خاطرات و آثار روحی در ذهن امدادگرها باقی خواهد ماند.

در نهایت استرس ها اثر منفی روی اهداف و تلاش نیروها گذاشته و یکی از مشکلات بزرگ آنان محسوب می گردد (بنابر این توجه مسئولین محترم را در تأمین نیازهای نیروها می طلبد...).

نتیجه

در گروه نجات کارهای عملی اساس کار نجات است، آموزش عملی به همراه تئوری برای فهم فرایند عملیات به کار می‌رود.

مهارت، انضباط در کار دسته جمعی اگر با اطلاعات فنی توأم باشد تنها عواملی هستند که در عملیات مفید خواهند بود و این عوامل را نمی‌توان به دست آورد مگر با کار عملی و واقعی.

باید به نیروها آموزش داده شود که کار عملاً انجام دهند، نه اینکه فقط چگونه انجام دهند.

برنامه‌های آموزش نجات را تا آنجا که ممکن است پی در پی و منظم باید انجام داد زیرا این عمل باعث سهولت در آموزش و ایجاد انگیزه در نیرو می‌گردد.

در هر نوع آموزش همیشه بهتر است یک چیز را هر اندازه هم ساده باشد نشان داده و درباره آن گفتگو گردد.

انجام عملیات نجات فراوان به همکاری و کار گروهی و کار دسته جمعی دارد، به همین دلیل است که از آغاز آموزش بایستی اهمیت فوق‌العاده همکاری و کار گروهی را به افراد نجات به طور دایم تذکر، و روح همکاری را در گروه پرورش داد.

نکته: خطاها اغلب پرورده یک فرایند طولانی در زمان آموزش جستجو و نجات می‌باشند به جز احساس منفی و سرخوردگی، جایگاهی در جستجو و نجات ندارد.

والسلام

موفق و مؤید باشید

حسن خادمی خالیدی